

GLASNYT

Udgivet af Glashistorisk Selskab Aalborg * 1976

Nummer 29.

april 2002

15 årgang.



Indhold.

- Side. 3 Gammel Dansk, artikel ved Irene Kristensen.
- Side. 4 - 5 Referat: 30. januar 2002 KLUBAFTEN medlemmerne viser glas.
- Side. 6 Referat: 20. februar 2002 Barometeret stod på storm.
- Side. 7 - 9 Referat: 20. marts 2002 GLASKRÆMMER. Jan Kock fortæller.
- Side. 10-14 Betragtninger omkring glas, ved Hans Olaf Lindhard
- Side. 15-16 Biskopessens – en ukendt flaske ? artikel ved Irene Kristensen.

GLASNYTs redaktion adresse:

Glashistorisk Selskab Aalborg*1976

Postboks 543, 9100 Aalborg.

Ansvarlig redaktion:

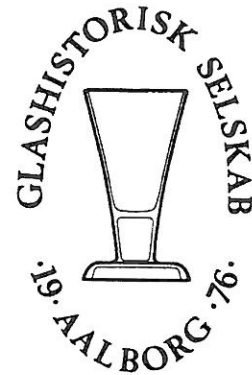
Poul Schjelder. TLF / FAX. 98 38 12 26

E-mail : poul.schjelder@adr.dk

Irene M. Kristensen. TLF: 86 27 22 96

Bente Hansen. TLF: 98 38 33 54

Tryk: **MINOLTA** digital kopimaskine **DI 750**



Artikler i kommende GLASNYT

Indhold i nr.30 er følgende : PÅ JAGT EFTER GODE SKÅR. v./ Irene. Kristensen samt DIT indslag som er på vej til GLASNYT, husk at sende det i dag !

En helt NY side.

”EFTERLYSNING af GLASLITTERATUR”

Det kan være BØGER, eller enkelte artikler om glas fra tidsskrifter eller lignende som du kunne tænke dig at erhverve.

SKRIV dit ØNSKE. samt navn og adresse og evt. TLF nr.

Send det til GLASNYT og vi bringer det straks i det næste nr. af bladet.

Eksempel på en sådan efterlysning kunne være følgende;

Jeg efterlyser 2' udgaven af DANSK GLAS 1825 til 1925

Poul Schjelder, Sjællandsvej 19, 9230 Svenstrup TLF. 98 38 12 26

Gammel Dansk

Vi drikker den morgen, middag og aften, adskillige millioner flasker årligt, herhjemme og i udlandet. Den er danskernes foretrukne bitter og har været det næsten siden den kom på markedet i 1964. Men hvor kommer navnet fra?

Før DDSFs monopol var der helt op til 1. verdenskrig utallige små brændevinsbrænderier rundt om i de danske byer, bl.a. et i Hjørring, der hed A. R. Segelcke A/S, som fremstillede en drik ved navn "Gammel Dansk Snaps". Spritfabrikkerne overtog virksomheden og dermed også rettigheden til navnet, hvorefter det hvilede trygt i arkiverne i omtrent et halvt århundrede til man skulle til at markedsføre og dermed også navngive det nye produkt. Da dykkede man ned og fandt inspiration i fortiden, idet man dog ændrede navnet lidt til "Gammel Dansk Bitter Dram". I praksis bruger vi jo kun de to første ord.

For nogle år siden fandt man under ombygning af en ejendom i Århus fra begyndelsen af århundredet en lille flaske med prop og etiket (men uden indhold) stukket tilside bag en bjælke. Den er af grønt glas, 13,8 cm høj og 3,8 cm i diameter. Etiketten er kranset af en mæanderbort og har i midten et varemærke med to løver, der foretager sig et eller andet. Teksten er "GAMMEL DANSK SNAPS, KUN I ORIGINAL AFTAPNING, A. R. SEGELCKE A/S, HJØRRING". Desuden er i flasken fastblæst med teksten "A. R. Segelcke A/S, Hjørring" på siden. Så små "kyllinger" har vel ikke været almindelige før Ove Rode indførte spiritusbeskatningen?

Hvordan den har smagt har vi ingen mulighed for at få at vide, men vor egen er sikkert bedre. SKÅL.

Irene Kristensen



Referat af klubaften I G.S.Aa. onsdag den 30. januar 2002.

Det var et meget velbesøgt arrangement. Næsten 40 medlemmer var mødt op medbringende deres bedste skatte. Første punkt på programmet var udleveringen af årsgaven, som i år er Kastrups 1950-katalog, og det skulle naturligvis studeres. Man genkendte mange ting her, dels fra de tidligere kataloger og dels fra skabene derhjemme.

I mellemtiden var de medbragte glas blevet pakket ud, og der var rigtig mange spændende og sjældent sete ting imellem. Glassene vandrede bordet rundt og blev beundret, mens ejerne fortalte og andre kommenterede.

Da førsteudgaven af "Dansk Glas 1825 – 1925" udkom i 1963, blev det bl. a. fejret ved, at der på Holmegaard blev specialfremstillet 5 eksemplarer af et stort champagneglas med navnene på de 5 hovedkræfter bag bogen indgraveret. Disse 5 personer fik da et glas hver, og et af dem er nu gået i arv til et medlem, som havde taget det med for at vise os det. En meget personlig og nærmest glashistorisk ting.

Man kunne ønske, at flere ville interessere sig for teknisk glas. Men vi så da et par usædvanlige ting: Et batteriglas og et tilsyneladende meget gammelt timeglas.

Blandt saltkarrene var der flere sjældne: Kastrups dobbelte (planche D4, nr. 805). Aalborgs runde med blomster i blå (katalog nr. 179), kraftigt i godset, nok Conradsminde/Mylenberg. Holmegaards saltkar nr. 4 i violet (se 1853-kataloget). Endelig et amerikansk med låg forestillende krigsskibet "Maine", det som eksploderede i New Orleans havn og dermed var med til at udløse krigen mellem USA og Mexico i midten af 1800-tallet.

Der var også nogle sjældne vaser: En flot signeret Daum-vase, firkantet og i gule og brunlige nuancer. Den i "Glasnyt nr. 22" omtalte vase nr. 2813/63 i blå glas med sølvdekoration fra Fyens Glasværk. En gråmeleret lågvase, vist i vort jubilæumsskrift, fra Fyen/Rosdala, som nr. 2327, her kaldet dåse.

Drikkeglassene var rigt og varieret repræsenteret og spændte i tid fra et Nøstetangen-glas til de nyeste studiolglas. To medlemmer havde medbragt hver sit eksemplar af det formentlig nordjyske vinglas med hul stilk og ombøjet fod (se fig. 50 i "Glasbogen", 4. udgave), og en havde et flot snerleglas i koboltblåt. Desuden var der snapseglass og tilsvarende karaffel med Iserhorst-slibning (se fig. 63 i "Glasbogen", 4. udgave).

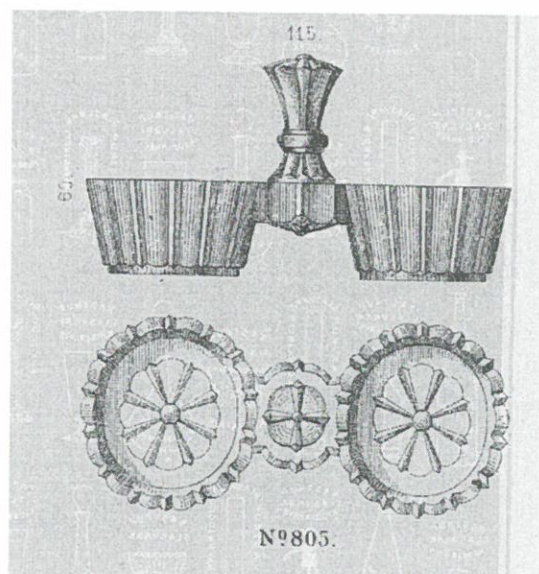
Vi var vidne til et interessant flasketræf, idet den i "Danske Flasker" som fig. 192 afbildede mineralvandsflaske fra "J. Krarup Odense" mødtes med et par "søskende", nemlig en helt tilsvarende men i næsten hvid sats, og en grøn ½-pots i almindelig flaskefacon men med samme tekst.

Bemærkelsesværdig var også en sukkerkumme med klippet kant og knebet omvendt balusterstilk i en dybgrøn farve (omtrent som gamle rømerglas). Endvidere var der et par små lommelærker med knopper i henholdsvis blå og hvid.

Der var ting med særlige historier, og mange kaster sig over små ting som saltkar, lysmanchetter eller hinkesten for ikke at få huset fyldt for hurtigt.

Den store variation og den livlige debat gjorde sammen med det flotte fremmøde dette arrangement til et af de bedste, vi har haft længe. Og så slappede vi naturligvis af med kaffe, the og kage midtvejs som traditionen byder ved klubaftener.

Referent: Irene Kristensen



BAROMETERET STOD PÅ STORM.

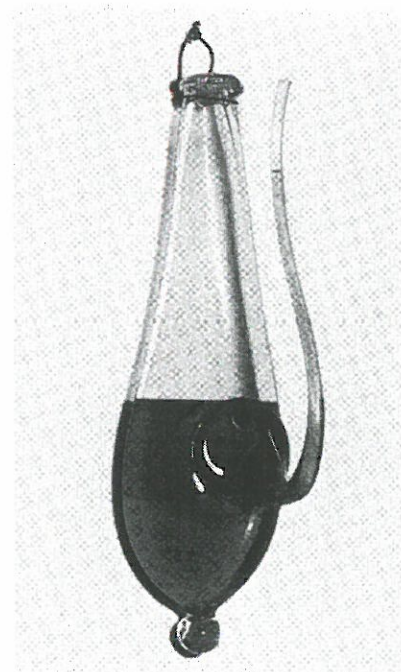
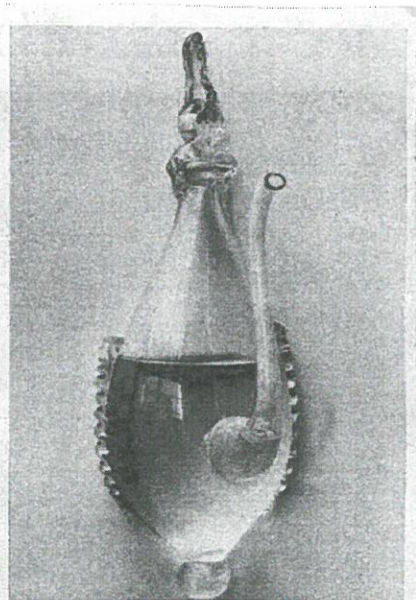
Onsdag den 20. februar 2002 skulle vi have en aften med *rødt* glas, men vejr-guderne ville det anderledes, og det blev i stedet en aften i *hvidt*, hvor ingen trafik var mulig, så vi måtte desværre aflyse. Vi regner dog med at gennemføre arrangementet ved en senere lejlighed.

Og apropos barometer: Katalogerne fra de ældre glasværker annoncerer med barometerrør. De har været anvendt til kviksølvbarometre. Opfindelsen er fra 1643 og skyldes **Evangeliste Toricelli**. Det består af et bøjet glasrør, lukket i den ene ende, hvor en kviksølv søjle holder ligevægt med luften udenfor. Den hertil knyttede måleenhed "mm kviksølv", hvor 760 mm er normalen, er nu forældet men mange bruger den stadig.

Senere indførtes **aneroidbarometret** (aneroid- betyder tør- eller uden væske). En billigudgave af kviksølvbarometret er **bonde- eller vandbarometret**. Det består af en lukket beholder, hvis eneste åbning er gennem et tyndt opadbøjet rør. Når der er fyldt vand i, så overfladerne i beholder og rør står lige højt ved normalt tryk, vil vandstanden i røret falde ved højtryk og stige ved lavtryk. Ved ekstreme forhold vil der henholdsvis boble luft ind i beholderen og sprøjte vand ud af røret, og så må man til at justere. Nogen præcis målemetode er det ikke, men trykforandringerne ses dog tydeligt.

Vandbarometre er ikke nævnt i danske kataloger, men de har været lavet som fusk. Flere steder på museer i udlandet kan man købe nye kopier.

Irene Kristensen



om halsen og andre steder. Også glarmesteren med sine blyindfattede ruder, sit værktøj og ildbækken var der med konen klædt ud i glasskørt. Disse handlende har nok optrådt på markeder, hvortil de er kommet med vogn, da man ikke kan forestille sig, at de kan gå særlig langt med dette udstyr.

Fra Sverige, bl. a. Kosta, kender man de såkaldte ”glasknallera”, som drog rundt og solgte glas, men i 1700-tallet bliver glashandelen mere organiseret, idet der rundt om oprettes kompagnier, der afgiver bestillinger til glasværkerne og sørger for videresalg. Et noget senere fænomen er så de store salgsmesser i bl.a. Leipzig.

I Danmark havde man f.eks. Det Sachsiske Kompagni, og Fritsche eksisterer stadigvæk. Sidstnævnte specialiserede sig i finere bordglas og krystallysekroner. Man ved, at for ca. 100 år siden havde man et oplag på mindst 100 glas af hver størrelse af hver type, så at kunderne, de fine københavnerfruer, til enhver tid kunne få opfyldt deres behov, og det siger ikke så lidt, når man betænker, at alene Berlineois førtes i 22 størrelser. Der ligger en del arkivmateriale, som hidtil ikke er blevet undersøgt. Lyngby Glas har også i mange år leveret glas til danske kunder, idet man fik varerne udført på bestilling i udlandet, f.eks. glassene til det kendte mågestel.

En ting er selve glassenes vandring, en anden de forskellige typers og mønstres udbredelse fra land til land. Der er to typer krystal: Den kridtholdige böhmiske, der er meget let, og særdeles nem at dekorere med kunstfærdige slibninger og graveringer i den stil, som man kendte fra bjergkrystal, og den blyholdige engelske, som er et ret tungt glas, velegnet til dybe slibninger. De to typer blandes efterhånden, idet böhmisk glas vandrer over Nederlandene til England og omvendt blyglasset vinder indpas på fastlandet. Da England indfører skat på glas efter vægt, bliver produktionen urentabel og flytter efterhånden til Irland og senere til Amerika, hvor den særlige engelske slibestil følger med.

Både halvfabrikata og råmaterialer er blevet transporteret over store afstande. Man ved, at i det böhmisk – sachsisk – schlesiske område har man undertiden blæst glassene et sted og slebet dem et andet. Og den berømte engelske ”Bristol blue” er lavet med böhmisk kobolt.

Der opstod et betydeligt glasområde i Belgien og Nordfrankrig med værker som Val s. Lambert, Baccarat, s. Louis m.fl., og her bliver stilen en blandingsstil mellem den engelske og den centraleuropæiske. Interessant er det, at Kunstindustrimuseet i København ejer et katalog fra Val s. Lambert, som ikke er bevaret andetsteds, heller ikke på selve værket.

Perioden omkring år 1900 er de store glasservicers tid, og Holmegaard optager mange europæiske former i sit repertoire for at følge den internationale mode. Alle glasværker efterligner hinanden for at leve op til de krav, som kunderne stiller. Vi så også eksempler på, at Jakob Bang, der ellers er kendt for sin egen stil med servicer som Viol og Primula, har designet masser af slibemønstre til krystalskåle, vaser m.m. i 20-ernes og 30-ernes populære stil.

Efter pausen så vi en række eksempler på det såkaldte fattigmandssølv, som blev opfundet i 1847, og som hurtigt blev uhyre populært. Det startede i Böhmen og kom senere til Alsass og England. Metoden består af udfældning af en tynd hinde af sølv fra sølvnitrat på glassets overflade, og den må være lukket inde, for at belægningen

kan bevares intakt. Det har især været anvendt til julepynt, religiøse figurer og souvenirvarer, men også større ting som vaser, skåle, lysestager m.m. De måtte da blæses dobbelt, og hullet blev lukket med en papskive. Man dekorerede med koldmaling og/eller med pålimning af glaspulver, små glasperler eller granater af glas. Dette foregik typisk som hjemmeindustri. Disse tidligere så ringeagtede billigvarer er nu ved at blive efterspurgt antikviteter. En moderne anvendelse ser vi i vore termokander, hvor mellemrummet mellem de to lag glas er pumpet lufttomt, så det virker isolerende og kan holde kaffen varm.

Tak til Jan for en indholdsrig og varieret aften.

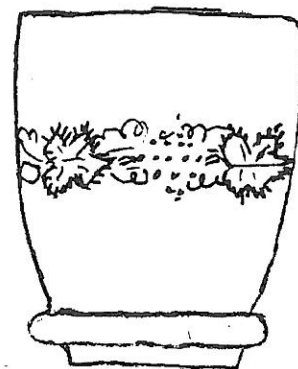
Referent: Irene Kristensen



Betragtninger og spørgsmål.
fra
Hans Olaf Lindhard.

Det var på Frederiksberg det var i maj.

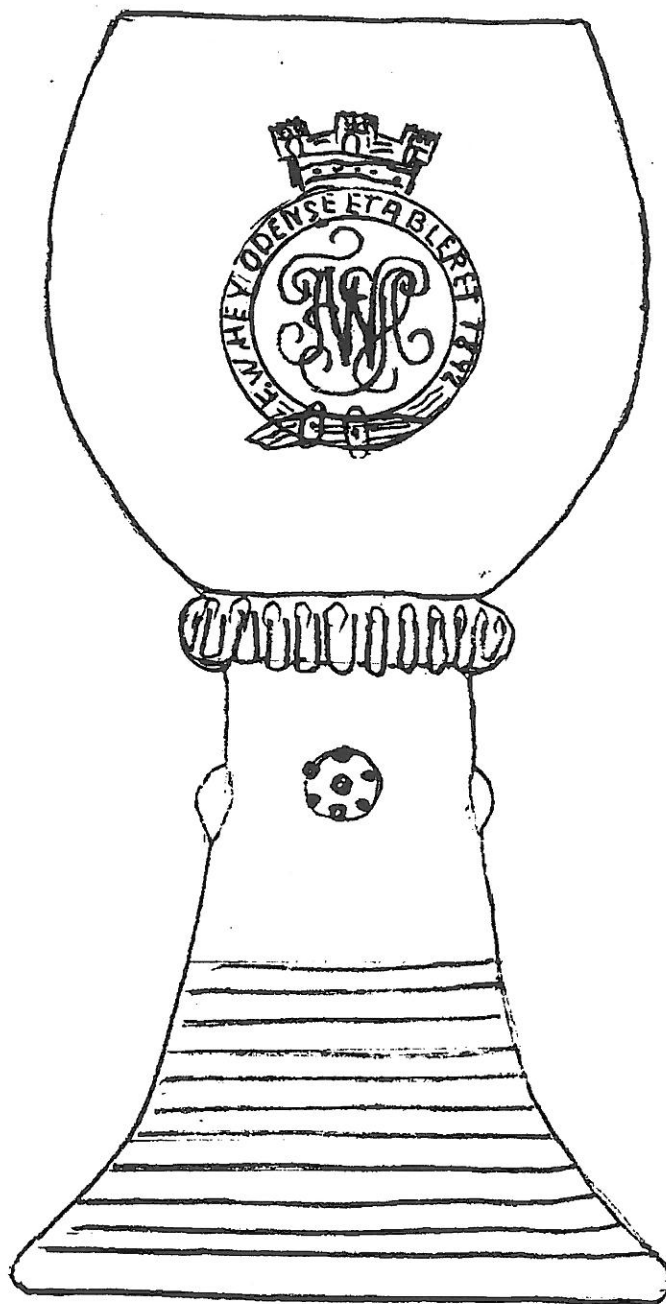
Niels Johnsen og undertegnede
satte hinanden stævne på Frederiksberg
loppetorv, for at undersøge om der var
overensstemmelse med en nyfunden
vinløvsfrise på karaffel Holmegaard 1853 no.1
og overhængsglas til vandkaraffel no.6
bæger no.10 som ejes af Aarthur Rasmussen.
Vinløvsfrisen var ens på karaffel og glas!
Michael Bloch var kommet tilstede,
Og vi kunne alle glæde os over, at en ny
Holmegaard vinløvsfrise var bekræftet ved
hjælp af Holmegaard 1853 bæger no.10



Overhængsglas / bæger no.10
til vandkarafel Holmegaard 1853 no.6
Ejer : Arthur Rasmussen

Ejer : Hans Olaf Lindhard

RØMERGLAS fra firmaet Frederik Wilhelm Hey, vinhandler i Odense 1842.
Hans søn Frederik Larsen Hey, reorganisator af Odense Glasværk august 1887
Glasset er gulbrunt, med dyb ætset logo, fastblæst fod, med hindbær og klippet rand.
Et flot glas, det var jo til hovedpersonen på Fyens Glasværk.

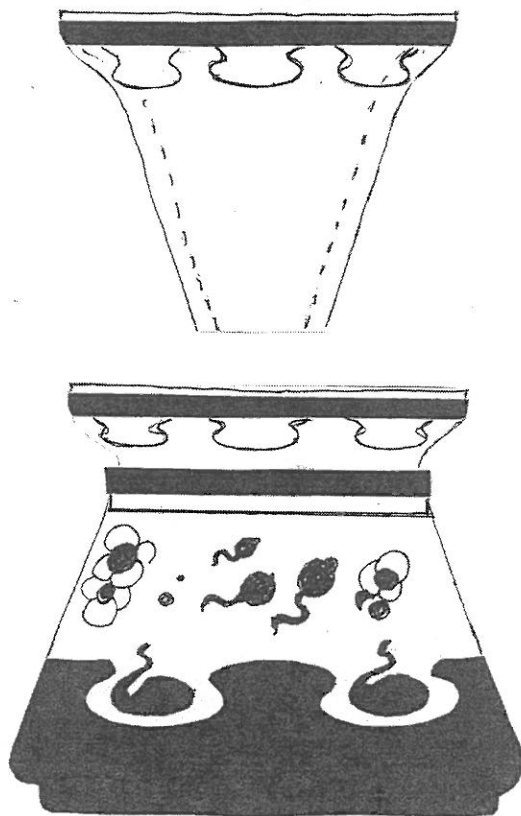


Er dette glas mon fremstillet på Fyens Glasværk?
H.O.Lindhard

Vase eller Blækglas ? Højde 6,7 cm
 Fyens Glasværk 1901 - 04, H. A. Brendekilde,
 Side 286 fra Fyens Glasværk " PRISBOG "
 viser form 2890 at det er et blækglas!

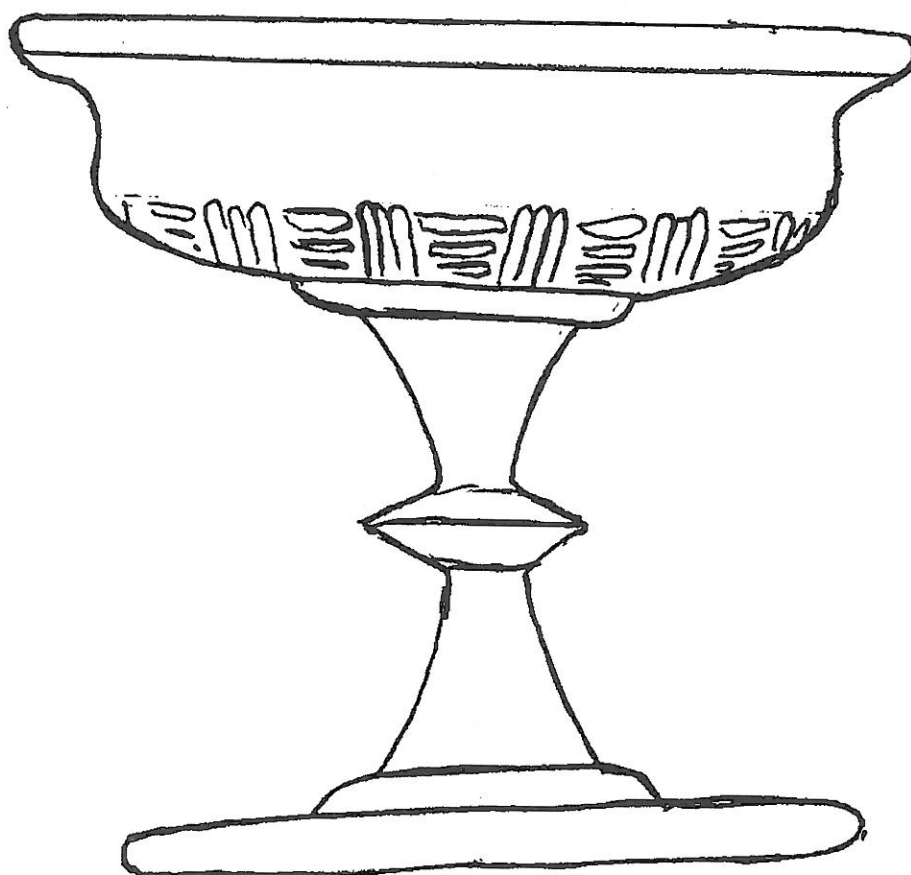
Form 2890 / 209 dekoration

286	
№	Varens Benævnelse
2880	blåe prægglas 2/
2881	Blækglas
2882	"
2883	"
2884	" cam
"	"
2885	"
2886	"
2887	"
2888	"
2889	"
2890	"
2891	"
2892	"
"	"
2893	" Prægle complete
"	" 3/4 Prægle
2894	"
"	" Copper

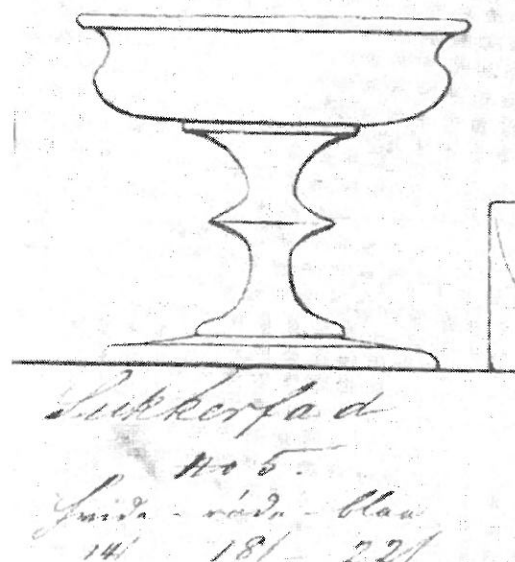


	4/ Prægle 9: 60 2: 35 9: 45 2: 38
	Dosa øst
	9: 50 2: 35
Blækglas.	1. 10% 2/

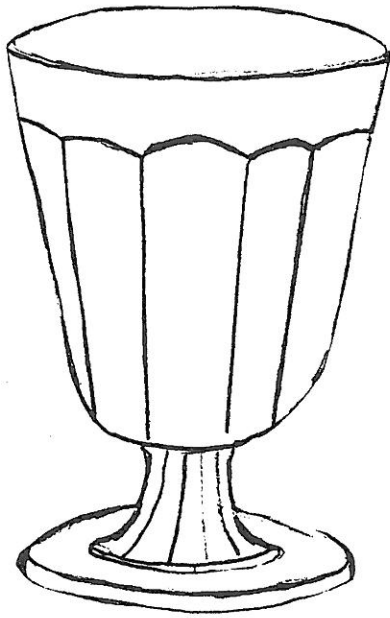
Jeg er ejer af Holmegaard 1853 sukkerfad nr.5 variant i rød 3/8 pot hvor flødekandens skål fastblæste optik ses i bunden af sukkerfadet, man har brugt flødekandens skål, til at drive sukkerfadet skål.



Flødekande No 1.
Udbydes i 1/4 1/8 og 1/16 pot.
i hvid, blå og rød.

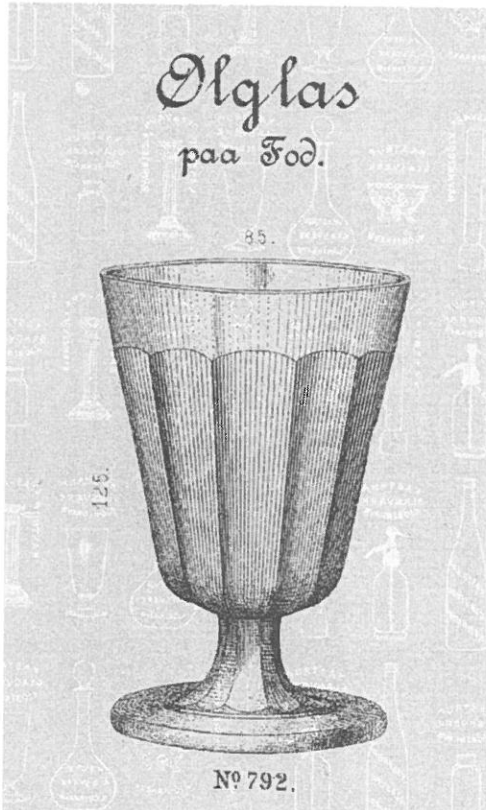


Sukkerfad No 5.
Udbydes i 3/8 og 1/2 pot
i hvid, blå og rød.



Kastrup Glasværk 1895,
Presset ølglas på fod No 792, som er sjældent!
Glasset står endnu i katalog 1910 fra Kastrup.
I Michael Blochs samling Kastrup 1910 findes
glasset i urangrønt.
Det står ikke i Fyens katalog 1910 og findes ikke i
katalog 1924.
Jeg er ejer af glasset i rødt, det fortælles at rødt glas
er fremstillet længe før 1924 og måske før 1910.
Adolf Brocks som er idemanden bag det røde glas,
forlader Fyens Glasværk i 1912.
I Kastrups katalog 1910 findes flere ting som
forekommer i Fyens kataloget 1924,
rødt saltkar no 734, vandglas no 727, 707 og 781,
sukkerstel no 798, 746 og 846.
Muligheden foreligger at disse numre kan være
fremstillet før 1910 i rødt.

H. O. Lindhard.



Kastrup Priskurant Litra D Ølglas på Fod No. 792

December 1886 er glasset ikke med,

15 November 1890 er glasset ikke med.

Januar 1895 Plan D 4 No. 792 klare

Oktober 1900 Plan D 4 No. 792 hvide

1895/1900 Klare/hvide 17,50 kr. pr 100 stk.

1895/1900 Kulørte : ingen prisangivelse

1895/1900 Opal : ingen prisangivelse.

Januar 1910 Blad 74. No 792, 17,50 kr. pr 100 stk.

April 1918 er glasset udgået!

P. S. GLASNYT.

Biskopessens - en ukendt flaske?

I de gamle kataloger forekommer der en del navne på mærkelige produkter, der forlængst er forsvundet fra markedet, og de skulle åbenbart have hver sin specielt formede flaske. I "Flaskebogen" er mange afbildet, og man kan også her læse lidt om produkternes art og anvendelse.

Man brugte f.eks. mange slags styrkende midler: maltekstrakt, Sibylles livsvækker, haarlemmerolie, kronessens, kinaroborans o.s.v. Til udvortes brug havde man opodeldoc, hvis flaske kendes på de kraftige formsømme. Det var nemlig noget fedtet stads, så det skulle være muligt at holde fast på flasken.

Jeg har fundet opskriften på opodeldoc i en gammel opskriftbog, så hvis nogen af medlemmerne har problemer med gigt eller muskelsmerter, kan man altså lave det selv: I 1200 dele alkohol opløses 18 dele kamfer, 18 dele rosmarinolie, 6 dele lavendelolie, 9 dele timianolie og 8 dele jordhumleolie, hvorpå tilsættes 18 dele salmiakspiritus, og tilsidst skræbes 125 dele winsorsæbe i fine spåner og kommes deri under svag opvarmning for at opløses under omrøring. Det fyldes derpå i små glas med vid hals og henstilles til langsom afkøling for at stivne. Opskriften på winsorsæbe kan også leveres om ønsket.

I samme bog fandt jeg hele 5 opskrifter på biskopessens. Biskop var en meget populær punch omkring midten af 1800-tallet, og hvis det skulle gå helt rigtigt til, skulle den serveres i en af de flotte biskopboller fra Den Kongelige Porcelænsfabrik. Her skal kun nævnes en af opskrifterne: 6 kvint tynde skrællede bitre pommerantsskaller, den tynde afskrællede skal af 2 friske pommerantser tillige med deres saft, 2 kvint ægte kanel, 30 nelliker og 1 kvint galangarod trækker i 8 dage med 1 pot 90% spiritus, udpresses og filtreres samt tilsættes 30 kvint hvidt sukker. Til en flaske rødvin tages to spiseskeer biskopessens og 35 kvint sukker (1 kvint = 5 gram). De andre 4 opskrifter indeholder nogenlunde det samme, idet dog en af dem finder anvendelse for smuldrede rugbrødsskorper.

Men hvordan så flaskerne ud, som dette udmærkede fluidum blev fyldt på? Biskopessensflasker nævnes i Conradsminde-kataloget og i Holmegaards katalog 53, hvor de optræder under hvidtglas og føres i størrelserne 8 og 10 lod, hvilket er hhv. 125 og 156 gram, så de var ikke store. Jeg har ledt forgæves i "Flaskebogen" efter disse flasker, så jeg spørger nu: Hvem kender typen?

Irene Kristensen

Biskopessensflasker ?

Priisfortegnelse, Holmegaards Glasværker. 1853

(side. 12)

f) Glas til Emballage.

Agurkeglas (grønne) pr. 100 Stk.	9 $\frac{1}{2}$ β					
Biskopessensflasker (8 à 10 Lods) pr. 100 Stk.	3 $\frac{1}{2}$ 16 β					
Bitterflasker (6 Lods)	grønne	hvide				
	2 $\frac{1}{2}$ β	2 $\frac{1}{2}$ 80 β pr. 100 Stk.				
Capers og Pickelsglas	hele	6 Lods				
	grønne	grønne	hvide			
	7 $\frac{1}{3}$	5 $\frac{1}{2}$	7 $\frac{1}{2}$ β pr. 100 Stk.			
Langkorks Bouteiller	$\frac{1}{6}$	$\frac{3}{16}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{2}{8}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{3}{4}$ Pots
	glatte.....	5 $\frac{1}{2}$	6 $\frac{1}{2}$	7	11	12 $\frac{2}{3}$ 14 $\frac{2}{3}$ β pr. 100 Stk.
	riflede.....	6 $\frac{1}{2}$	7 $\frac{1}{2}$	8	13	14 $\frac{1}{3}$ 16 $\frac{2}{3}$ " " " "
Olleglas	hele	halve				
	11 $\frac{1}{2}$ β	8 $\frac{1}{2}$ 16 β pr. 100 Stk.				

Priis-Courant over GLASVARE fra Fabrikken "Conradsminde" pr. Hobro
(udateret : ca.1849)



Hvide og couleurté Glas-Arbeider.

Aerometerør pr. Stk. 1 $m\frac{1}{2}$ à	12	1	4
Agurkeglas. grønne, pr. 100 Stkr.	1		8
Barometerør med Kugle, pr. Pund.		5	8
- uden -		1	8
Bikuber, pr. Stk.	3		
Biskop-Essens-Flasker, 8 à 10 Lods, pr. 100 Stkr.	4	3	
Blomsterglas, hvide, pr. Stk. 1 $m\frac{1}{2}$ 8 β , 2 $m\frac{1}{2}$, 3 $m\frac{1}{2}$ à		4	
- røde, blaa og grønne, pr. Stk. 1 $m\frac{1}{2}$ 8 β , 2 $m\frac{1}{2}$, 3 $m\frac{1}{2}$, 4 $m\frac{1}{2}$ à		1	
Brystglas med Rør, pr. Stk.		2	
- uden -			12
Blækhusse, grønne, pr. 100 Stk. 3 Rbd., 4 Rbd., 5 Rbd.	6		
- hvide, - 4 Rbd. 3 $m\frac{1}{2}$, 6 Rbd.	8		
- - til Contoirbrug, pr. 100 Stkr.	12		
- - med Indsats, pr. 100 Stkr. .	16		
- blaae, runde pr. 100 Stkr. 6 Rbd., 8 Rbd. 4 $m\frac{1}{2}$.	10	5	
- - firkantede - 6 Rbd., 8 Rbd., 10 Rbd.,	12		

12 8 8 8 3 4 1 2 6 8 12 16 10 12